

Το ύφος των προτάσεων και του λόγου

παραδείγματα

- Κλείσε την πόρτα! (χωρίς ευγένεια, αβρότητα)
- Κλείνετε την πόρτα; (με ευγένεια, αβρότητα, λόγω πληθυντικού)
- Σας παρακαλώ, κλείστε την πόρτα! (με παράκληση)
- Θα θέλατε να κλείσετε την πόρτα; (με μεγαλύτερη παράκληση)

- ❖ Οι παραπάνω προτάσεις εκφράζουν επιθυμία. Είναι ταυτόσημες εκφράσεις, οι οποίες διαφοροποιούνται στο **ύφος**.

Θεωρία

Ύφος είναι ο τρόπος με τον οποίο χειριζόμαστε το λόγο.

- ❖ Για να μπορούν οι άνθρωποι να επικοινωνούν και να συνεννοούνται μεταξύ τους, χρησιμοποιούν τον **επικοινωνιακό λόγο**. Στο λόγο αυτό υπάρχει **πομπός** και **δέκτης**. Η σχέση τους είναι αμφίδρομη.

Επικοινωνιακός λόγος
ΠΟΜΠΟΣ ⇔ ΔΕΚΤΗΣ

- ❖ Για να μην υπάρχει εμπλοκή στη διαδικασία, πρέπει να έχουμε υπόψη μας τα εξής:
 - Ποιος μιλάει; (**πομπός**)
 - Για ποιο πράγμα μιλάει; (**θέμα**)
 - Σε ποιον μιλάει; (**δέκτης**)
 - Πότε μιλάει; (**χρόνος**)
 - Πού μιλάει; (**χώρος**)
 - Για ποιο σκοπό μιλάει; (**στόχος**)
 - Πώς μιλάει; (**ύφος**)

Ασκήσεις

1. Να γράψεις τέσσερις προτάσεις, όπως στο προηγούμενο παράδειγμα, βάζοντας στη θέση της λέξης «πόρτα» τη λέξη «παράθυρο».

- α) _____ (χωρίς ευγένεια)
β) _____ (με ευγένεια)
γ) _____ (με παράκληση)
δ) _____ (με μεγαλύτερη παράκληση)

2. Να γράψεις με το ίδιο ύφος άλλες τρεις προτάσεις, έχοντας ως αρχική την πρόταση:

- α) Δώσε μου ένα ποτήρι νερό.
β) _____
γ) _____
δ) _____

3. Να γράψεις με το ίδιο ύφος τρεις προτάσεις, ζητώντας από τον περιπτερά της γειτονιάς μια εφημερίδα.

- Δώσε μου μια εφημερίδα.
α) _____
β) _____
γ) _____

4. Αφού προσέξεις καλά την πρόταση «Μαμά, δώσε μου ένα μαχαίρι για την μπριζόλα μου», να απαντήσεις στις ερωτήσεις:

- α) Ποιος μιλάει; (πομπός) _____
β) Για ποιο πράγμα μιλάει; (θέμα) _____
γ) Σε ποιον μιλάει; (δέκτες) _____
δ) Πότε μιλάει; (χρόνος) _____
ε) Πού μιλάει; (χώρος) _____
στ) Για ποιο σκοπό μιλάει; (στόχος) _____
ζ) Πώς μιλάει; (ύφος) _____

5. Να κάνεις το ίδιο με την πρόταση: Κύριε, σας παρακαλώ, μπορώ να πάω στην τουαλέτα;

- α) Ποιος είναι ο πομπός; _____
- β) Ποιο είναι το θέμα; _____
- γ) Ποιος είναι ο δέκτης; _____
- δ) Ποιος είναι ο χρόνος; _____
- ε) Ποιος είναι ο χώρος; _____
- στ) Ποιος είναι ο στόχος; _____
- ζ) Ποιο είναι το ύφος; _____

6. Αφού μελετήσεις και πάλι το αρχικό παράδειγμα, να χαρακτηρίσεις το ύφος του πομπού σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις.

- Φύγε από δω. _____
- Σε παρακαλώ, φεύγεις από δω; _____
- Μου δίνετε ένα ποτήρι νερό; _____
- Θα θέλατε να πάμε μια βόλτα μαζί; _____
- Σας παρακαλώ, ελάτε εδώ. _____

7. Να χαρακτηρίσεις το ύφος και το ήθος του πομπού στα παρακάτω μικρά κείμενα.

α) – Τσακίσου από δω, παλιόπαιδο, μη σου κόψω τα πόδια. Παραλίγο να μου σπάσεις την τζαμαρία. Σπίτι δεν έχεις; Να δω το βράδυ τον πατέρα σου και τα λέμε...

- Το ύφος είναι: _____

- Το ήθος είναι: _____

β) Τη γιαγιούλα μου την αγαπώ. Της χαϊδεύω τ' άσπρα της μαλλιά κι εκείνη μου φιλάει το χέρι. Με κοιτάζει στα μάτια και γαληνεύω περισσότερο. Εκείνη χαίρεται και χαμογελά.

- Το ύφος είναι: _____

- Το ήθος είναι: _____

Μετασχηματισμοί προτάσεων

3.1. Από παρατακτική σύνδεση σε υποτακτική

παραδείγματα

- Άλλαξε ο καιρός. (αιτία) Κάνει κρύο. (αποτέλεσμα)
- Άλλαξε ο καιρός και κάνει κρύο. (Παρατακτική σύνδεση όμοιων προτάσεων)
- Επειδή άλλαξε ο καιρός, κάνει κρύο. (Μετασχηματισμός)
- Αφού άλλαξε ο καιρός, κάνει κρύο. (Μετασχηματισμός)
- Κάνει κρύο, γιατί άλλαξε ο καιρός. (Μετασχηματισμός)

❖ Στα παραπάνω παραδείγματα έχουμε σύνδεση δύο απλών προτάσεων και στη συνέχεια μικρούς μετασχηματισμούς.

Σε αυτά βλέπουμε ότι μπορούμε να συνδέσουμε μια αιτία και το αποτέλεσμα της είτε με τον παρατακτικό σύνδεσμο και είτε με τους υποτακτικούς συνδέσμους επειδή, αφού, γιατί κ.ά. Στη δεύτερη περίπτωση μπορούμε να βάλουμε την πρόταση που εκφράζει την αιτία πριν από την πρόταση που εκφράζει το αποτέλεσμα.

Θυμάμαι!

Μετασχηματισμοί μπορούν να γίνουν με διάφορους τρόπους.

Ασκήσεις

1. **Να μετασχηματίσεις, όπως στα παραπάνω παραδείγματα, τις προτάσεις:**

- Ο καιρός είναι καλός. Θα πάμε εκδρομή.

- _____

- _____

- _____

- _____

2. Να κάνεις το ίδιο με τις προτάσεις:

– Κοιμήθηκα πολύ νωρίς. Ξύπνησα ξημερώματα.

Four horizontal lines for writing.

3.2. Μετασχηματισμός της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική

Θεωρία

– Οι αστραπές	φώτισαν	τον ουρανό	(απλή πρόταση)
↓	↓	↓	
Υ	Ρ	Α	
(πτώση ονομαστική)	(ενεργητικό)	(πτώση αιτιατική)	

■ Η παραπάνω απλή πρόταση, που αποτελείται από υποκείμενο – ρήμα – αντικείμενο, έχει ενεργητικό ρήμα και η σύνταξή της είναι ενεργητική. Η σύνταξη αυτή μπορεί να μετατραπεί σε παθητική. Να πώς:

– Οι αστραπές	φώτισαν	τον ουρανό	(ενεργητική σύνταξη)
↓	↓	↓	
Υ	Ρ	Α	
↙	↓	↘	
– Ο ουρανός	φωτίστηκε	από τις αστραπές	(παθητική σύνταξη)
↓	↓	↓	
Υ	Ρ	Π	
(πτώση ονομαστική)	(παθητικό)	ποιητικό (πτώση αιτιατική)	

Κατά τη μετατροπή αυτή, παρατηρούμε ότι το αντικείμενο της ενεργητικής σύνταξης γίνεται υποκείμενο στην παθητική σύνταξη και το υποκείμενό της γίνεται ποιητικό αίτιο.

σημείωση

Εύκολα επίσης μπορούμε να μετατρέψουμε μια πρόταση με παθητική σύνταξη σε ενεργητική. Είναι ακριβώς η αντίστροφη εργασία.

Ασκήσεις

1. Να μετατρέψεις την ενεργητική σύνταξη των παρακάτω προτάσεων σε παθητική:

– Η μητέρα έστρωσε το κρεβάτι.

– Τα παιδιά στόλισαν το χριστουγεννιάτικο δέντρο.

– Οι μαθητές έλυσαν τα προβλήματα και τις ασκήσεις.

– Ο Δαβίδ νίκησε το Γολιάθ.

– Η Κίρκη μάγεψε τους συντρόφους του Οδυσσέα.

– Η τράπεζα θα χρηματοδοτήσει το έργο.

– Ο δάσκαλος θα οδηγήσει τους μαθητές στην κατάκτηση της γνώσης.

– Ο γεωργός θα οργώσει και θα σπείρει το χωράφι του.

– Ισχυρός σεισμός συγκλόνισε την Αθήνα το 1999.

– Οι καιρικές συνθήκες επηρεάζουν άμεσα τη διάθεσή μας.

2. Να μετατρέψεις την παθητική σύνταξη των παρακάτω προτάσεων σε ενεργητική.

- Η παραγωγή καταστράφηκε από την καταιγίδα.

- Οι αιχμάλωτοι βασανίστηκαν από τους κατακτητές.

- Τα φυτά ξεριζώθηκαν από τον άνεμο.

- Ο Κύκλωπας τυφλώθηκε από τον Οδυσσέα.

- Ο Δράμαλης νικήθηκε από τον Κολοκοτρώνη στα Δερβενάκια.

- Ο Όμηρος θεωρείται από όλους πολύ σπουδαίος ποιητής.

- Ο πλανήτης μας καταστρέφεται από τη μόλυνση του περιβάλλοντος.

- Η Γη φωτίζεται και θερμαίνεται από τον Ήλιο.

- Ο πεζός τραυματίστηκε από το αυτοκίνητο.

3.3. Μετασχηματισμός της ονοματικής φράσης σε ρηματική φράση και το αντίστροφο

παράδειγμα

- Παράταση χειμωνιάτικου καιρού. (ονοματική φράση)
- Παρατείνεται ο χειμωνιάτικος καιρός. (ρηματική φράση)

Στο παραπάνω παράδειγμα είδαμε μια φράση μόνο με ονόματα (ουσιαστικά και επίθετο), η οποία λέγεται **ονοματική**, να μετατρέπεται σε άλλη, με **ρήμα**, που λέγεται **ρηματική**. Η μετατροπή αυτή μπορεί να γίνει και αντίστροφα:

- Λύνεται το πρόβλημα της κυκλοφορίας. (ρηματική φράση)
- Λύση του προβλήματος της κυκλοφορίας. (ονοματική φράση)

Ασκήσεις

1. **Να μετασχηματίσεις τις παρακάτω ονοματικές φράσεις σε ρηματικές, μετατρέποντας σε ρήματα τα ουσιαστικά που είναι με πλάγια γράμματα:**

- *Επιδείνωση* καιρικών φαινομένων.

- *Φούντωμα* της νοσταλγίας μέσα μου.

- *Καταστροφή* της φετινής παραγωγής των σταφυλιών.

- *Απομάκρυνση* των κακοποιών στοιχείων.

- *Παρακολούθηση* θεατρικής παράστασης.

2. **Να μετασχηματίσεις τις παρακάτω ρηματικές φράσεις σε ονοματικές, μετατρέποντας τα ρήματα με πλάγια γράμματα (αντίστροφη εργασία):**

- *Κατοικώ* στην Αθήνα.

- Ο δάσκαλος *εξετάζει* το μαθητή.

- Ο Νίκος *τρέχει* γρήγορα.

- Ο Γιώργος *παίζει* ήσυχα.

Η πρόταση

- Η μητέρα *ετοίμασε* το τραπέζι.
- Ο ποδηλάτης *έπεσε* από το ποδήλατο.

3. Να κάνεις τώρα το ίδιο, συμπληρώνοντας όμως την ονομαστική φράση με ένα άλλο ρήμα.

- Η Μαρία αφηγήθηκε το περιστατικό.
- Η αφήγηση του περιστατικού από τη Μαρία ήταν πολύ ωραία.
- Ο χτίστης έχτισε τη μάντρα.
- _____
- Ο ήλιος δύνει.
- _____
- Ο ξένος χτυπάει την πόρτα.
- _____

3.4. Μετασχηματισμός της δομής μιας ρηματικής φράσης (α)

παράδειγμα

- Δε νιώθει καμιά ντροπή.
- Δεν ντρέπεται καθόλου.

- ❖ Στο παραπάνω παράδειγμα μετασχηματίσαμε μια πρόταση σε άλλη με το ίδιο περιεχόμενο, χρησιμοποιώντας, αντί για τη φράση «νιώθει ντροπή», το ρήμα «ντρέπεται». Αυτό, όπως και το αντίστροφο, στο λόγο μας συμβαίνει συχνά.

Άσκηση

Να μετασχηματίσεις τις προτάσεις, όπως στο παραπάνω παράδειγμα, μετατρέποντας το μέρος της πρότασης που έχει πλάγια γράμματα (ονομαστικό) σε ρηματικό.

- Είδα το σκύλο, *το φύλακα του σπιτιού σου.*
- Επιθυμώ *το Πολυτεχνείο για τις σπουδές του πολιτικού μηχανικού.*
- Οι μαθητές χρησιμοποιούν *το διαβήτη για τη χάραξη κύκλων.*
- Τα διαλείμματα γίνονται *για την ξεκούραση των εργαζομένων.*
- Πολλοί αγωνίστηκαν *για την απελευθέρωση της πατρίδας μας.*
- Εγώ προτιμώ *το κολύμπι παρά το ψάρεμα.*

3.5. Μετασχηματισμός της δομής μιας ρηματικής φράσης (β)

παραδείγματα

- *Ο Αλέξανδρος* έλυσε το πρόβλημα. (έμφαση στο *Ο Αλέξανδρος*)
- *Το πρόβλημα* λύθηκε από τον Αλέξανδρο. (έμφαση στο *Το πρόβλημα*)
- *Από τον Αλέξανδρο* λύθηκε το πρόβλημα. (έμφαση στο *Από τον Αλέξανδρο*)

Θυμάμαι!

Οποιαδήποτε αλλαγή, σε μια φράση ή πρόταση, χωρίς παρέμβαση στο περιεχόμενό τους, λέγεται **μετασχηματισμός**. Με το μετασχηματισμό υπερτονίζεται η αρχική λέξη και δίνεται έμφαση σε αυτή.

Άσκηση

παράδειγμα

- Κατέβηκα χτες στον Πειραιά. (Το χτες είναι υποτονικό)
- Χτες κατέβηκα στον Πειραιά. (Το χτες υπερτονίζεται)
- Στον Πειραιά κατέβηκα χτες. (Υπερτονίζεται το στον Πειραιά)

Αφού μελετήσεις τα παραπάνω παραδείγματα, να μετασχηματίσεις τις παρακάτω προτάσεις έτσι, ώστε κάθε φορά να υπερτονίζεται η λέξη που έχει πλάγια γράμματα:

- Ανέβηκα προχτές στην Ακρόπολη.

- Όλη την Αθήνα θαύμασα από εκεί.

- Μερικά κτίρια είναι χαρακτηριστικά.

- Η Βουλή των Ελλήνων ξεχωρίζει.

Συνδυασμός των λέξεων στην πρόταση

παράδειγμα

– Ο επιμελητής έκλεισε με δύναμη την πόρτα της τάξης μας.

- ❖ Η παραπάνω πρόταση είναι σωστή, γιατί οι δέκα λέξεις που την αποτελούν συνταιριάζονται μεταξύ τους και από την άποψη της σημασίας και από την άποψη της σύνταξης.
- ❖ Αν τοποθετήσουμε στην τύχη τις λέξεις της πρότασης αυτής, δηλαδή αν δεν κάνουμε σωστή διατύπωση, τότε μπορεί η πρόταση να μην εκφράζει κανένα νόημα:

παράδειγμα

– Πόρτα δύναμη ο έκλεισε την επιμελητής με της τάξης μας.

- ❖ Όμως μπορούμε να μετακινήσουμε μικρές φραστικές ενότητες, μικρούς συνδυασμούς λέξεων από τους οποίους αποτελείται η πρόταση, ώστε να καταλαβαίνουμε το νόημά της:

παράδειγμα

Ο επιμελητής

έκλεισε

με δύναμη

την πόρτα της τάξης μας.

(τέσσερις ενότητες)

- ❖ Έτσι η πρόταση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, με διαφορετική έμφαση σε ορισμένα στοιχεία της, χωρίς να αλλοιώσουμε το νόημά της:
 - Με δύναμη έκλεισε ο επιμελητής την πόρτα της τάξης μας.
 - Την πόρτα της τάξης μας έκλεισε με δύναμη ο επιμελητής.
 - Έκλεισε ο επιμελητής την πόρτα της τάξης μας με δύναμη.

Η πρόταση

- ❖ Με αυτό τον τρόπο μπορούμε να μετασχηματίζουμε τις προτάσεις ή και να αντικαθιστούμε ομάδες λέξεων με άλλες. Έτσι κάνουμε το λόγο μας πιο πλούσιο. Να πώς!

α) Ο επιμελητής
Ο Γιώργος
Ένα παιδί
Ο διπλάνός μου
Αυτός κτλ.

έκλεισε με δύναμη την πόρτα της τάξης μας

β) Ο επιμελητής

έκλεισε
ανοίγει
χτύπησε
έσπρωξε
κλότησε
κτλ.

με δύναμη την πόρτα της τάξης μας

γ) Ο επιμελητής

έκλεισε

με δύναμη
απαλά
γρήγορα
χωρίς θόρυβο
σιγά σιγά κτλ.

την πόρτα της τάξης μας

δ) Ο επιμελητής

έκλεισε

με δύναμη

την πόρτα της τάξης μας
το παράθυρο της τάξης
το συρτάρι του δασκάλου
την τσάντα του
το ντουλάπι της τάξης κτλ.

Ασκήσεις

1. Να χωρίσεις σε ομάδες λέξεων τις παρακάτω προτάσεις:

α) Ο Πέτρος χτύπησε κατά λάθος το φίλο του.

--	--	--	--

β) Ο διπλανός μου έλυσε το πρόβλημα στον πίνακα.

--	--	--	--

γ) Ένας νέος συμμαθητής ήρθε φέτος στην τάξη μας.

--	--	--	--

2. Να μετασχηματίσεις τρεις φορές την καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, αλλάζοντας τη θέση στις ομάδες των λέξεων.

α) Ο Πέτρος χτύπησε κατά λάθος το φίλο του.

- _____
- _____
- _____

β) Ο διπλανός μου έλυσε το πρόβλημα στον πίνακα.

- _____
- _____
- _____

γ) Ένας νέος συμμαθητής ήρθε φέτος στην τάξη μας.

- _____
- _____
- _____

3. Στα παρακάτω πλαίσια να γράψεις λέξεις που ταιριάζουν, αντικαθιστώντας κάθε φορά λέξεις της πρότασης:

Ο διπλανός μου έλυσε το πρόβλημα στον πίνακα.

Η πρόταση

α)

έλυσε το πρόβλημα στον πίνακα.

β)

Ο διπλανός μου

το πρόβλημα στον πίνακα.

γ)

Ο διπλανός μου έλυσε

στον πίνακα.

δ)

Ο διπλανός μου έλυσε το πρόβλημα

4. Να κάνεις το ίδιο και με την πρόταση:

Ένας γνωστός μου χτυπήθηκε ελαφρά από ένα αυτοκίνητο.

α)

χτυπήθηκε ελαφρά από ένα αυτοκίνητο.

β) Ένας γνωστός μου

ελαφρά από ένα αυτοκίνητο.

γ) Ένας γνωστός μου χτυπήθηκε

από ένα αυτοκίνητο.

δ) Ένας γνωστός μου χτυπήθηκε ελαφρά

5. Στην πρώτη πρόταση να μετατρέψεις την ενεργητική σύνταξη σε παθητική.
Στη δεύτερη πρόταση να μετατρέψεις την παθητική σύνταξη σε ενεργητική.

Ο διπλανός μου έλυσε το πρόβλημα στον πίνακα.

- _____

Ένας γνωστός μου χτυπήθηκε ελαφρά από ένα αυτοκίνητο.

- _____
